

3. Бігич О.Б. Способи контролю розуміння почутого, прочитаного англomовного повідомлення молодшими школярами / О.Б.Бігич // Іноземні мови. – 2001. – № 2. – С. 42-44.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / Л.С.Панова, І.Б.Андрійко, С.В.Тезікова та ін. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 328 с.
5. Методика преподавания иностранных языков : общий курс : [уч. пособие] / отв. ред. А.М.Шамов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : АСТ МОСКВА, Восток – Запад, 2008. – 253 с.
6. Черниш В.В. Навчання англomовного читання та аудіювання із застосуванням аудіо книжок художніх творів (середня загальноосвітня школа з поглибленим вивченням іноземної мови) : автореф.дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання : германські мови” / В. В. Черниш. – К., 2001. – 21 с.

Анотація

У статті розглядається проблема, що стосується загальної характеристики іншомовної адитивної компетентності, цілей її формування у дітей дошкільного віку. Названі загальні складники компетентності в аудіюванні: вміння, навички, знання і комунікативні здібності. Охарактеризовано засоби формування іншомовної компетентності в аудіюванні та контролю рівня її сформованості.

Анотация

В статье рассматривается проблема, которая относится к общей характеристики иноязычной аудитивной компетентности, целей ее формирования у детей дошкольного возраста. Названы основные составные компетентности в аудировании: умения, навыки, знания и коммуникативные способности. Охарактеризованы средства формирования иноязычной компетентности в аудировании и контроля ее сформированности.

Summary

The article focuses on proving the problem of the foreign languages listening comprehension formation. The general characteristics of competence in foreign language listening comprehension are given. The aim of its formation for primary schoolchildren are defined. The components of listening comprehension competence are named: skills, habits, knowledge and communicative ability. A short characteristic of means and the issue of the assessment of foreign languages listening comprehension competence is specified.

Ключові слова: аудіювання, іншомовна компетентність в аудіюванні, навички, вміння, знання, етапи, вправи, засоби, контроль.

Ключевые слова: аудирование, иноязычная компетентность в аудировании, навыки, умения, знания, этапы, упражнения, средства, контроль.

Key words: listening comprehension competence, skills, habits, knowledge, communicative ability, stages, exercises, means, assessment.

Подано до редакції 15.04.2013.

УДК: 378. 147. 811. 161. 2

© 2013

Мацько Л.І.

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ АНДРІЯ МАЛИШКА ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У СВІТЛІ ЛІНГВОФІЛОСОФІЇ

Талант Малишка – це любов, а любов завжди народжується з правди. Дмитро Павличко.

Сьогоднішнє в мені живе з віками. Андрій Малишко

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах модернізації навчально-виховного процесу у середніх і вищих навчальних закладах України зростає роль особистісних якостей учителя, вихователя, викладача, його морально-етичних констант і ціннісних орієнтацій, задіяних у громадянській позиції і у власних вчинках, в конкретних ситуаціях: в навчально-виховних, родинних, громадських, соціальних, суспільно-культурних. У сучасній підготовці вчителів і викладачів усіх фахів, а філологічного – особливо, слід надавати перевагу формуванню мовнокомунікативної компетентності, бо саме вона увиразнює, уточнює і вивищує індивідуальність особистості, огранює фаховий вишкіл, сприяє досягненню мети. Педагоги не мають права на байдуже спостереження за пасивністю молоді. Цілеспрямованість на інтелектуальне зростання, дієвість і творчий пошук, духовні устремління потребують від кожного молодого громадянина вивчення державної української мови, оволодіння її багатющим лексиконом, образно-виражальними засобами, бо мова є засобом інтелектуально-культурних досягнень і місткістю та способом їх презентації в суспільстві [6, с. 61-73].

За словами Л.Фейєрбаха, “що б людина не називала і не виражала, завжди вона розкриває свою особисту сутність; тому мова є критерієм того, на якому рівні знаходиться людська культура”[9]. Кожна молода людина, плануючи своє суспільне життя, дбаючи про фахове зростання, досягнення певної кар’єри, мала б розробити для себе програму власного мовного вдосконалення. Цю потребу в ній треба виховувати. У комплексі рис творчої особистості інтелектуальної еліти, формуванні життєвої стратегії важливе місце повинна займати мовна освіта, мовна культура і мовна поведінка.

Особистість молодого людини формується переважно на мові, на її лексико-понятійному арсеналі та її засобами, і розкривається як освічена виразна індивідуальність. Великий український лінгвофілософ Олександр Опанасович Потебня писав: “Мовна індивідуальність виділяє людину як особистість, і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства” [8, с. 48].

Для розуміння поняття мовної особистості прийнятними і результативними в процесі аналізу феномена особистості можуть бути такі позиції у лінгвофілософській концепції В. фон Гумбольдта:

- Мова вивчається, досліджується, аналізується, описується, сприймається – у тісному зв’язку зі свідомістю і мисленням людини, духовним життям та культурою її народу. (Це означає, що її не можна забороняти, урізати, обмежувати).

- Слово не відображення предмета, а його осмислення, тому воно еквівалентне не предмету, а його розумінню в акті мовної творчості.

- “Мова є ніби зовнішнім виявом духу народу; мова народу і є його дух і духом народу є його мова – важко уявити собі щось більш тотожне” [3, с. 68].

- Мова і мислення пов’язані, бо мова творить, формує і фіксує думку Але ж нову думку народити можна, тільки звільнившись від попередньої мовної форми, розімкнувши її і створивши іншу мовну конструкцію, надаючи інші слова для простору думки. Думка, ширшаючи, йдучи вглиб, вимагає нової мовної форми. Так народжуються нові слова і словосполучення.

- Довільність знака і вмотивованість значення полягає в тому, що звукова форма тільки представляє предмет, а значення мотивує наше бачення й осмислення його, а не сам предмет. Отже, предмет один і той же, а бачення може бути різним, а значить і виражатися може різними словоформами, словосполученнями, реченнями.

- Суб’єктивність мови з боку людини стосовно пізнаваного і об’єктивність (реальність) мови стосовно людини. Суб’єктивізм шліфує мовлення за відчуттями і смаком мовця, але об’єктивність (реальність) мови накладає певні обмеження на суб’єктивний смак (є певна мовна норма).

- Мова як діяльність (енергія) рухлива й одночасно змінна, а мова як продукт (ergon), результат діяльності є постійною і відтворюваною.

- Мова як ціле (витвір народного духу) і мовлення як конкретна (часткова) мовленнєва діяльність мовців. Живе мовлення є першим й істинним станом мови.

- Розуміння мови настає, коли мовні елементи викликають у співрозмовників однакові мотиви, збуджують схожі відчуття, уявлення, образи, поняття, концепти [3, с. 169].

У лінгвофілософській спадщині В. фон Гумбольдта знаходимо думки про роль мови у розвитку нації: “Мова – це розквіт всього організму нації” [3, с. 325]; “лише з розвитком мови національні відмінності вперше переходять у більш світлу сферу духу” [3, с. 167]. Духовна неповторність нації здійснює безперервний вплив на мову, тому за даними мови “можна робити висновки про національний характер” [3, с. 168]. Великого значення у світлі лінгвофілософських ідей В. фон Гумбольдта набуває поняття рідної мови як вищого вияву існування мови і як неповторної ознаки нації: “Зовсім інша прозорість понять, визначеність виразів і осмисленість свідомості стали б домінувати, якби правильне проникнення у взаємозв’язки рідної мови стало б всезагальним; любов до рідної мови і батьківщини, а з ними – і глибина будь-якого почуття зростали б; людина стала б носити в собі предмет, який постійно її стимулює, постійно на неї впливає” [2, с. 43-44]. Мовна заданість не тільки допомагає людині розвинути в собі рідну мову, досконало нею опанувати, а й підкоритися пануванню цієї мови над своєю свідомістю, мовомисленням, йти за мовопрограмою. Для переконливості цієї тези В. фон Гумбольдт використав метафору кола: “Людина переважно – та навіть винятково..., живе з предметами так, як їх подає їй мова... І кожна мова описує навколо народу, якому вона належить, коло, звідки людина може вийти лише умовно, оскільки вона відразу потрапляє в коло іншої мови” [3, с. 80].

Значне місце в теоретико-методологічних основах комунікативної лінгвістики як науки належить філологічній спадщині О.О.Потебні. Його мовознавчі погляди зумовлювалися філософською й естетичною концепціями, що сформувалися під впливом класичної німецької філософії, зокрема таких її представників, як І.Кант, В. фон Гумбольдт, Г.Штейнталь, Й.-Ф.Герберт, Й.В.Гете, Г.-Е.Лессінг, Г.Гейне. Як представник психологічного (нині частіше кажемо – антропологічного) мовознавства Олександр Потебня обґрунтував думку про мову як живий організм, розвинув положення В. фон Гумбольдта про те, що “мова – світогляд нації” [3, с. 397], творчий дух народу.

Для лінгвістичного аналізу тексту чи мовнокомунікативної ситуації особливу цінність становить вчення О.Потебні, про внутрішню форму слова як феномен мовосвідомості, про первинну образність слова як носія живого уявлення. Не менш важливою є й думка про безобразність слова, що постає в результаті стирання образності, яка може знову змінитися наступною образністю, якщо слово набуде нового живого уявлення і відповідно нового переносного значення. Внутрішня форма слова сприяє розвитку в ньому нових значень, вона стає центром поетичного образу. А образ надає читачеві більший простір для відтворення інших ознак на основі

конкретно-чуттєвого сприймання і культурного досвіду. О.О.Потебня показав механізми слово- і мислетворення, висвітлюючи з цього взаємодійного процесу такі його компоненти, як слово, образ, уявлення, аперцепція, судження, думка і те, як вони змінюються від простішої до складнішої форми: “Слово від самого свого народження становить для мовця засіб розуміти себе, аперцептувати свої сприйняття. Внутрішня форма, крім форми фактичної єдності образу, дає ще знання цієї єдності; вона становить не образ предмета, а образ образу, тобто уявлення... “Будь-яке судження як акт аперцепції, тлумачення, пізнання, а отже, сукупність суджень, на які розклався чуттєвий образ, можемо назвати аналітичним пізнанням образу. Така сукупність є поняттям. З теорії О.О.Потебні, викладеної у праці “Думка й мова”, вибудовується досить чітко ланцюжок відношень і залежностей слова з образом, уявленням, поняттям, судженням, думками [8, с. 34; 35; 38]. Ця двочленність слова допомагає йому виконувати дві важливі функції – розкладу і згущення думки: “Слово може бути зняряддям, з одного боку, розкладу, з другого – згущення думки тільки тому, що воно є уявленням, тобто не образ, а образ образу” [8, с. 42]. Найвиразніше це простежується при лінгвістичному аналізі в однослівних заголовках до художніх текстів (“Заповіт” Тараса Шевченка, “Каменярь” Івана Франка).

Важливо звернути увагу на те, яким саме засобом є слово (та й мова): людинотворчим, органічним і незамінним нічим. “Слово від самого свого народження становить для мовця засіб розуміти себе, аперцептувати свої сприйняття...; [8, с. 34] “Шлях науки уготовляється словом...” [8, с. 39]. Для художньої літератури, фольклору, для усіх інших галузей людської діяльності шлях також уготовляється словом, де слово – це і чуттєве сприймання, і образ, і уявлення, і поняття, і думка, ідея, тема, зміст, загалом – носій інформації.

Ідея рідної мови, так виразно виокремлена В. фон Гумбольдтом, знайшла продовження і розвиток у теоретиків неогумбольдтіанства і особно у Й.-Л. Вайсгербера у його роботі “Рідна мова і формування духу” (1928-1929) [2, с. 30-162]. Він сформулював мовний закон людства і закон рідної мови. Правда, понад два тисячоліття назад уже з’явилася думка Аристотеля про те, що мова є природним середовищем буття людини і суспільства, і цю думку можна вважати мовним законом людства. Й.Л. Вайсгербер розумів мову у складності трьох ієрархічних понять: а) як індивідуальний мовний організм; б) як рідну мову і в) як мовну здатність людства.

Закон рідної мови Й.Л. Вайсгербер розробив настільки ґрунтовно, що колеги іменували його “апостолом рідної мови”. Він визначив десять “щаблів відкриття рідної мови” від формування мовного організму людини з часу засвоєння перших звуків і слів рідної мови через пізнавальне, духовне й культурне становлення особистості до мовного освоєння світу [2, с. 108-110].

Рідна мова несе в собі картину світу і є формою пізнання та освоєння усіх сфер життя народу. Вона є культурним надбанням народу: “Кожна рідна мова – це сила, яка рухає культуру, оскільки вона присутня в кожному витворі людської культури і визначає її результати. Кожна рідна мова – це могутня історична сила, оскільки вона в процесі здійснення закону мовного співтовариства історично сплавляє і рухає групу людей” [2, с. 140]. Рідна мова стає спільною пам’яттю народу, передає цю пам’ять разом зі спільним світоглядом майбутнім поколінням, вона кристалізує в собі ознаки нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Наявна джерельна база з проблеми формування творчої індивідуальності вчителя, викладача філологічного фаху представлена різними підходами, серед яких варто відзначити: лінгвофілософський з акцентом на людиноцентричності й дитиноцентричності (праці В.П.Андрущенка, В.Г.Кременя, Ф.С.Бацевича); компетентнісний (О.Я.Савченко, І.П.Гудзик, Т.В.Симоненко, Н.Б.Голуб, К.Я.Климова); лінгвокультурологічний (бікультурного, трилінгвального, полікультурного, крос-культурного навчання (В.Завгородня, Р.Р.Девлетов), інформаційно-комп’ютерного, медійного, дистанційного, інтерактивного навчання (А.П.Кудін, Т.М.Кудіна та ін.). Слід відзначити оновлення традиційних лінгвістичних курсів категорійною, контрактивною, функціональною граматику, концептуальним, дискурсивним, лінгвокультурологічним, лінгвоперсоналогічним аналізами. Серед найсвіжіших публікацій, що ставлять питання про формування творчої індивідуальності педагога, слід назвати збірник наукових праць “Мова. Культура. Взаєморозуміння”. Дрогобич : Коло. 2011. 370с. та монографію Т.А.Космеди “EGO: ALTER EGO Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу”. Дрогобич: Коло. 2012. – 37с. У якій розглядається українська мовна особистість як проблемне питання теорії і практики українського мовознавства, робиться спроба визначити поняття мовної особистості, типи, структуру, параметри, репрезентанти на прикладі життя і діяльності (зокрема “Щоденника”) Тараса Григоровича Шевченка.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у з’ясуванні, обґрунтуванні, розкритті змісту, уточненні поняття української мовної елітарної особистості, пошуку засобів моделювання формування креативних мовних особистостей у сучасної української учнівської і студентської молоді при успішному впровадженні цього поняття у навчальну й викладацьку практику, у лексикон учасників навчального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження... Лінгвоперсоналогія – це новий напрям лінгвістичних досліджень, що займаються описом типів мовної особистості, чинників її формування, становлення і розвитку як національно-мовної особистості.

Вивчення українськомовних гуманітарних (і не тільки!) наук (української мови, української літератури, міфології, мистецтва, історичного й сучасного соціуму) формує стійкі уявлення і поняття про національну українськомовну картину світу, в якій відображається українська ментальність і світоглядність, етно- і психотип українського національного характеру, прагматика і прецедентність, характерологічність, елітарна мовна особистість.

У мовленні (дискурсі) мовна особистість реалізує об'єктивні спільні фонові знання соціуму і суб'єктивні, ті, що виділяють її як індивідуальну мовну особистість на фоні мовних смаків епохи, мовної моди на певну мовну поведінку. Мовна особистість завжди існує в певному часомовному просторі – актуалізованих ідей, концептів і концепцій, понять, значень, смислів і образів, стереотипів мовної поведінки, що виформувалися і діють у певний час і даній лінгвокультурній спільноті. Мовна особистість виражається в мові і мовленні. Лінгвокультурна спільнота формує мовну свідомість як систему поглядів на мову, що відображаються у мовній поведінці. Мовна свідомість особистості відображає колективні ціннісні орієнтації.

Складниками загального поняття мовної особистості є мовна спроможність, мовна свідомість і мовнокомунікативна (дискурсна) діяльність, тобто мовнокомунікативна компетентність. Мовна спроможність є першоосновою для формування мовної свідомості, а з нею і становлення та розвитку мовнокомунікативних компетенцій та компетентності. Система мовної спроможності є генетичною заданістю, її механізм є динамічним і потужним. Це засвідчують спостереження над мовленнєвим розвитком дошкільнят, молодших, середніх і старших школярів, над тим, як зростають і розширюються рівні мовної спроможності у процесі здобування знань, оволодіння сучасними нормами літературної мови – фонетичними, графічними, лексичними, фразеологічними і синтаксичними, стильовими і стилістичними. На цих етапах відбувається вироблення і закріплення правил мовленнєвої діяльності, формування уявлень, образів, понять, корелятив людського досвіду, знань про світ. Реалізація у розвитку генетично закладеної мовної спроможності формує мовну свідомість. Мовна свідомість є основною ознакою мовної особистості. Вона формує когнітивний (пізнавальний) зміст мовлення.

Повний опис мовної особистості містить у собі такі поняття: характеристика семантичного рівня, опис індивідуальних відмінностей у семантиці тексту; реконструкція моделі світу (фрагменту), відображеної у свідомості, тезаурус концептів і концептосфер; мотиви, інтенції, доміанти, особливості сприйняття, світовідчування; реконструкція асоціативно-вербальної сітки: які поняття і як саме виражаються цією особистістю, яким стилем, якими способами і засобами мовленнєвої комунікації. Як пише Т.А.Космеда, у центрі уваги мовознавців сьогодні не значення як таке само по собі, а значення мовця і значення слухача, тобто ті індивідуальні смисли, що виникають на взаємодії їх. В результаті з'являються образи і значення: людина теоретична, практична, ділова; людина етична, естетична, елітарна, талановита, вольова, емоційна та інше [5, с. 24].

Мовнокомунікативна компетентність як основний здобуток і вияв мовної особистості досягається формуванням низки компетенцій, що складають своєрідні параметри особистості: мовна компетенція (знання мови як системи); когнітивно-гносеологічна компетенція (знання про світ, природу, суспільство); мовленнєва компетенція (володіння мовними знаннями, засобами, стилями і жанрами комунікації); аксіологічна компетенція (сформованість ціннісних і оцінних орієнтирів); емотивна компетенція (чуттєво-емоційне ставлення до світу і людей).

За рівнем володіння літературною мовою виокремлюють елітарний, середньолітературний, літературно-розмовний, фамільярно-розмовний (або вульгарний) типи мовної особистості.

Для елітарного типу мовної особистості характерне вільне високоякісне володіння літературною мовою, продуктивне жанрове текстотворення, інтелектуальне мовомислення, широка концептосфера когнітивно-ментальних структур пізнання, креативність текстопородження та індивідуальні стратегії й тактики. Елітарне мовлення повинно бути досконалим за усіма нормами і вимогами літературної мови, вишуканим і пристойним за мовними смаками культурної традиції. Дбаючи про формування творчої індивідуальності педагога, у якого основний навчальний засіб педагогічного мовлення повинен бути бездоганим, слід вивчати окремі (елітарні) мовні особистості українського народу, їх мовну спроможність, мовну й комунікативну компетенції з метою поширення культури українського професійного мовлення, зразків жанрів педагогічної риторики, відповідних національно специфічних комунікативних стратегій і тактик.

Створення моделі образу творчої індивідуальності сучасного педагога (вчителя і викладача української мови – науковця філологічного фаху) можна підкріпити положеннями, сформульованими у результаті вивчення мовної особистості українського поета Андрія Самійловича Малишка за матеріалами наукової літератури про його поетичну творчість та лінгвокультурологічного аналізу її.

Основними ознаками мовної особистості Андрія Малишка можна кваліфікувати кілька характерних рис його мовотворчості:

◆ Українськість Андрія Малишка була вродженою, вона творилася телюричними силами української землі, її природою, родиною, родом і народом, його щоденним буттям, його історією, культурою, особливо

народнописенною, живою розмовною мовою середньої Наддніпрянщини, яка була і є осердям української літературної мови. “Вона [українськість] сиділа в Малишкові, як сидить ядро у шкаралущі горіха. Це відчували всі, хто був не обділений слухом на слово” [1, с. 29].

♦ Висока відповідальність поета за своє покликання, творчість, мову і слово. Це відобразилось у поезіях. У Малишка слово (“Слово”) – це метафорична конструкція, що може мати різне образне значення, наприклад, виступати зі значенням серця людини у всіх життєвих перипетіях: “Воно колись витало понад юрмами, його лякали нагаєм і тюрмами За правди дзвін, як золоті ключі. Пішли на нього підступом й тортурами, Схопили й розстріляли уночі. Вродливе слово із очима карими Упало в попіл. І в тяжкій вогні Воскресло знов – не квіткою, не маревом, А серцем стало, Й випало мені! У поезіях “Одежа слова” (Мене народила доля Словом. Оголеним словом); “Володимирі Сосюрі” (О слово золоте, гартоване в горнилі Поетових думок, страждань і сподівань! Неси свої струмки, свої жадання милі, Як треба – стань мечем. Як треба – цвітом стань. Незрадні і міцні...); “І слово те огнисте і суворе”; “Чи кувалось теє слово з крицею в горнилі, Чи на пружнім корневищі бралось на силі, Чи на ниві незорій десь його начало, Що гарячим добрим квітом землю завітало. Що заходить щирим гостем в хату необжиту, Чорну хмару розбиває стрілами з блакиту, Палить серце у людини іскрою живою, Крізь століття промовляє нічю грозовою, Не сивіє, наче мудрість, наче літа гожі, І стоїть, і не вмирає в правди на сторожі”.

Органічна українськість А.Малишка виявляється у природній розмовній мові його поетичної оповідності: Ти мене накличешся ночами, Несучи розлуку за плечами, І навиглядаєшся одна. Настрадаєшся в своїй надії, Пригадаєш літа молодії, Рідну землю, де гуде війна. Ти ще накличешся в тривозі І навиглядаєшся вночі! (Із циклу “Україно моя”). П’ятірка сивих плотарів Сиділа в тінях яворів. Варили кашу на триніжку, А молодий козячу ніжку Смоктав і річ сповага вів.; Об тій годині Знайшли їх трьох в оцій долині: Один юнак, а два – в літах. (“Прометей”).

Часом, як і в живій мові, приєднується ніби незначне словосполучення, а насправді у ньому суть думки: “Ворота впали, од воріт Сліди підкованих чобіт, Чужих чобіт, чужого слова”.

♦ Джерелами поповнення і зміцнення мовної спроможності і мовної свідомості Андрія Малишка було суперечливе і неспокійне, трагічне і героїчне життя українського народу у ХХ столітті. У його бурхливих подіях чесно прожив свої 57 літ. А.Малишко долав компартійне прямословіє родовою пам’яттю, повнокровністю української народної культури, народним складом думання, моральним здоров’ям, чистотою помислів: “альфа і омега його творчості звідти – з українського фольклору й Шевченка” [1, с. 8]. Цим пояснюється його народна оповідність тексту, закоріненість у мелос пісні, думи, балади.

♦ Серед мовних особистостей виділяють такі, що “керуються екстравертивним або інтровертивним життєвим налаштуванням”. [5, с. 55]. Аналіз поетичної творчості А.С.Малишка показує, що його мовна особистість схиляється до екстравертивного типу. Про це свідчать слова його поетичного побратима визначного українського поета Дмитра Васильовича Павличка: “Невтомний трудівник, сказати б точніше, добровільний каторжник свого жорстокого натхнення, Малишко був людиною вогнистого темпераменту. Ніжність, невичерпні поклади якої йому подарувала природа, була в нього так само з горючого матеріалу. Він не міг написати ні рядка без пожежі в грудях, без клетоту крові в жилах, без вогненного перевтілення в образ чи ідею свого задуму. Кожен раз наново голим нервом сприймав Малишко радощі і печалі людського життя, веселощі і смуток природи... щоразу по-новому переживаючи муку віднаходження найвідповіднішого слова для свого почуття” [7, с. 6]. (підкр. – Л.М.)

♦ Ставлення до народу як найвищої цінності. Про це свідать слова А.Малишка, сказані про війну:

“...У той тяжкий час, можливо більше ніж будь-коли, ми зрозуміли, що народ вічний, що силі його немає краю, що не може бути кінця його мові, його пісням, його творчості”. (підкр. – Л.М.)

♦ Любов до матері, родини, до народної пісні та звичаїв сповнювала поета гордим відчуттям і пізнанням глибин свого народу. “Малишко став поетом материнського смутку і материнської величі, він пережив – і відбив це у своєму серці – всі почуття, які йшли материнськими стежками в його душу... Вірш “Мати” (“Чорна хмара вкриває півнеба з дніпрового краю”) має всі найважливіші риси поетики Малишка – пісенність, розмовний ритм, новаторську інтерпретацію традиційних національних образів. Його зараховуємо до шедеврів не тільки української, але й світової лірики усіх часів” [7, с.27-29]. В.Базилевський вважає, що любов до матері є ментальною рисою українців [2 с. 29].

♦ В поезії А.С.Малишка проартикульовано високе призначення рідної мови. Вона для поета – мати життя: “Різець і молот гупас в граніт, Щоб викресати слово, хоч єдине, І вкласти в очі, губи кам’яні, Нехай вони б вогнем заговорили Моєї мови – матері життя Від колісання й до твердого ложа” (“Роздум”).

♦ Поетична мова А.Малишка наскрізно тропеїчна. Є поезії, що складаються суцільно з метафоричних конструкцій з епітетами, порівняннями, гіперболами, що виражають символічні образи великої смислової концентрації: “Україно моя, мені в світі нічого не треба Тільки б голос твій чути і ніжність твою берегти”. В описі сну пораненого солдата показано, як “вітер – птах, Отой, що виріс у житах, що гне дуби, як буйні коні”, б’ється зі смертю, що прийшла забрати солдата. Він метнув на неї “гори-кручі, Аж захитались небеса. Вона на нього – сліз

потік, Полки журби – збирала ж вік. А він – цвітінням. Літнім громом. Огнем любові, всім відомим...” Та смерть “За кошу й знову за старе. А він снаги узяв між люди, Гарячим щастям їй у груди...” “Він блискавицею до ніг, Хлібами, плодом, все, що міг, Зібрав”. ... “А костомаха знай регоче”... “І просить вітер у бійця: “Постій зі мною до кінця”. І людським серцем – в очі смерті, Спалив, стоптав кістки потерті! Ще є в людей такі серця” (“Прометей”).

◆ В українській літературі ХХ століття Андрій Самійлович Малишко продовжував тематично й ідейно славний ряд старших поетів-побратимів Павла Тичини, Володимира Сосюри, Максима Рильського, помітно вирізняючись серед них як поет-пісняр. Його поезії “Колгоспний вальс”, “Білі каштани”, “Ми підем, де трави похили”, “Рідна мати моя”, “Пісня про вчительку”, “Чому сказати й сам не знаю”, “Цвітуть останні тихі небеса”, покладені на музику Платоном Майбородою, Григорієм Майбородою, Олександром Білашем, стали пісенними перлинами, прецедентними текстами, поповнили лінгвокультурну концептосферу української мови. Правдивістю змісту і щирістю мови вони одухотворяють і сучасних слухачів.

Література

1. Базилевський В.О. Поет прямої мови, або “серця яр чудесна”. / В.О.Базилевський. Передмова // Андрій Малишко. Далекі орбіти. Вибрані твори. – К. : Криниця, 2004. – С. 29.
2. Вайсгербер Й.Л. Родной язык и формирование духа. / Й.Л. Вайсгербер. (Перев. с нем., вст. ст. и комен. О.А.Радченко. Изд. 2. – М. : Эдиториал УРСС, 2004. – С. 30-162.
3. Гумбольдт В. фон. Избранные работы по языкознанию / Пер. с нем. и предисл. Г.В.Рамишвили. – М. : Прогресс, 1984 – 400 с.; Язык и философия культуры – М. : Прогресс, 1985. – 368 с.
4. Єрмоленко С. Нариси з української словесності. / С.Я. Єрмоленко. Стилістика та культура. – К. : Довіра, 1999. – 397 с.
5. Космеда Т.А. ЕСО S ALTER ЕСОаса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу : монографія. / Т.А. Космеда. –Дрогобич, 2012. – С. 19.
6. Мацько Л.І. Мова – основа духовного й інтелектуального розвитку особистості молодої людини. Мовна особистість українського словесника у світлі вимог модернізації освіти / Любов Мацько // Українська мова в освітньому просторі : навч. посіб. для студ. філол. освітньо-кваліфік. рівня “магістр”. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – С. 60-73.
7. Павличко Д.В. Сонця і правди сурмач / Дмитро Павличко. Передмова. // Андрій Малишко. Твори в десяти томах. – К. : Дніпро, 1972. – Т.1. Поезії. – С. 6.
8. Потебня О.О. Эстетика и поэтика слова. / О.О. Потебня. // Збірник. – К. : Мистецтво, 1985. – 302 с.
9. Фейербах Л. Предварительные тезисы к реформе философии / Л. Фейербах // Изб. философ. произв. в 2 т. – М., 1995. – Т.1. – 502 с.
10. Цит. за: Радченко О.А. Язык как мирозидание. Лингвофилософская концепция неогумбольдтианства. / О.А. Радченко. – 3-е изд. – М. : Эдиториал УРСС, 2004. – С. 140.

Анотація

Стаття присвячена проблемі формування мовнокомунікативної компетенції у майбутніх вчителів української мови. В основу її покладено розгляд актуального питання лінгвоперсонології: мовної особистості, структури (мовна спроможність, мовна свідомість і мовленнєва компетенція), типів мовної особистості та параметрів їх виділення. Здійснена спроба окреслити українську елітарну мовну особистість на прикладі поетичної мовотворчості видатного поета Андрія Малишка.

Аннотация

Статья посвящена проблеме формирования коммуникативно-языковой компетентности у будущих учителей украинского языка. В основе – рассмотрение актуального вопроса лингвоперсонологии: языковой личности, её структуры (языковая заданность, языковое сознание, речевая компетенция), типов языковой личности и параметров их очертания. Осуществлена попытка представить украинскую элитарную языковую личность на примере поэтического творчества известного поэта Андрея Малишка.

Summary

The article studies the formation of communicative competence of future teachers of Ukrainian. It deals with a topical problem of the theory of linguistic personality, namely, linguistic identity, its structure (linguistic ability, language consciousness and linguistic competence) and types as well as the parameters of their selection. The article also attempts at outlining the Ukrainian elite linguistic identity exemplified by the poetic linguistic creativity of the outstanding poet Andriy Malishko.

Ключові слова: лінгвофілософія, рідна мова, професійна підготовка, філологічна освіта, мовна особистість, мовна спроможність, мовна свідомість, мовнокомунікативна компетенція, український поет Андрій Малишко.

Ключевые слова: лингвофилософия, родной язык, профессиональная подготовка, филологическое образование, языковая личность, языковая заданность, языковое сознание, речевая компетенция, украинский поэт Андрей Малишко.

Key words: lingvo philosophy, native language, professional training, philological education, linguistic identity, language ability, language consciousness, communicative competence, Ukrainian poet Andriy Malishko.

Подано до редакції 15.04.2013.